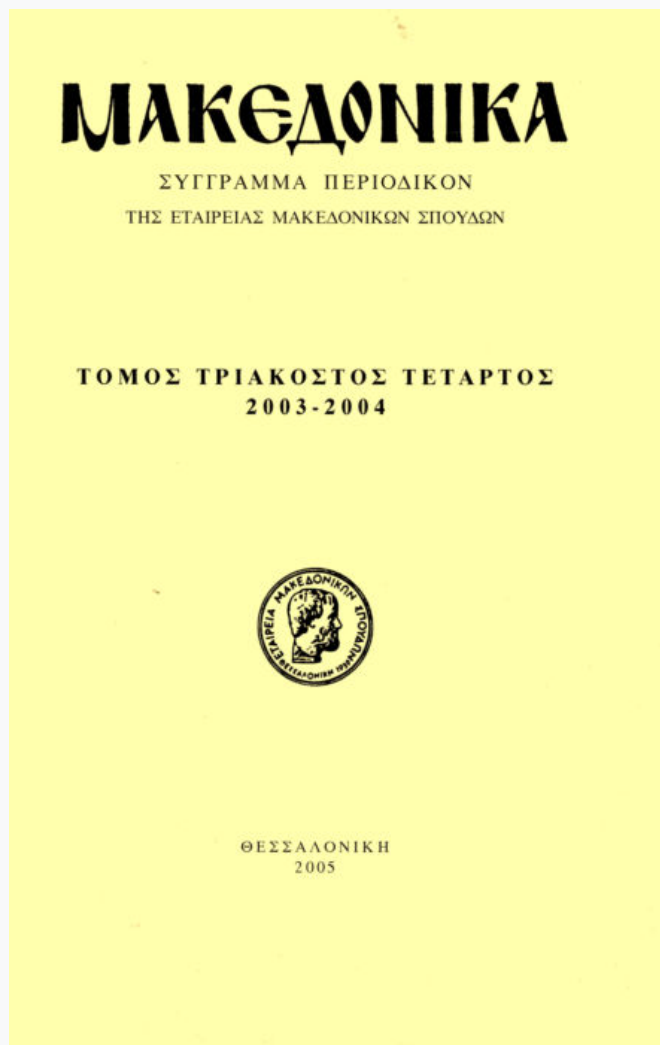

Μακεδονικά

Τόμ. 34, Αρ. 1 (2004)

Απο-φωνής-εργαστήριο Παλαιογραφίας,
Επιστημονική Επετηρίς

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.885](https://doi.org/10.12681/makedonika.885)

Copyright © 2014, Αθ. Ε. Καραθανάσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (2004). Απο-φωνής-εργαστήριο Παλαιογραφίας, Επιστημονική Επετηρίς. *Μακεδονικά*, 34(1), 427-430. <https://doi.org/10.12681/makedonika.885>

ΑΠΟ-ΦΩΝΗΣ - 'Εργαστήριο Παλαιογραφίας, 'Επιστημονική 'Επετηρίς, Δημοκρι-
τειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 'Επιμέλεια Γ. Κ. Παπάζογλου, τ. Α', 2000-2001, Κομο-
τηνή 2001, σσ. 225.

Τό 'Εργαστήριον Παλαιογραφίας τοῦ Τμήματος 'Ιστορίας καί 'Εθνολογίας τοῦ
Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης καί ὁ διευθυντής του καθηγητής κ. Γ. Κ. Πα-
πάζογλου ἐξέδωσαν τόν πρῶτον τόμον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος του πού φέρει τόν
ἐπιτυχῆ τίτλον Ἀπό-Φωνῆς· ὁ τίτλος προέρχεται ἀπό λῆμμα τοῦ λεξικοῦ τοῦ C.
Ducange, *Glossarium mediae et infimae graecitatis*, Lugduni 1688, II, 1717, τό ὅποιο λῆμμα,
ὡς παρέχεται στόν ὑπότιτλον τῆς ἐπετηρίδος, ἔχει ὡς ἐξῆς κατά τήν ἐπεξηγήσή του: *Ex
ore vel docentis vel conversantis* - ὅρος δηλ. καθαρώς παλαιογραφικός. Σηματοδοτεῖ,
ὡς ἐκ τούτου, καί τά περιεχόμενα, ἀλλά εἰδοποιεῖ καί περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκδό-
σεως πού εἶναι, αὐτονοήτως, παλαιογραφικός καί κωδικολογικός. Στήν ἐπετηρίδα
φιλοξενοῦνται ἐξὶ μελέτες, τρία σύμμεικτα καί ἐννέα βιβλιοκρισίες. Στήν πρώτη με-
λέτῃ ὁ κ. Γ. Κ. Παπάζογλου ἀσχολεῖται μέ *Νέα ἄγνωστα χειρόγραφα τοῦ Φαναριώτη
λογίου Νικολάου Καρατζᾶ*, ἐνός λογίου τοῦ 18ου αἰ. πού εἶχε συστήσει μία ἀπό τίς
πλουσιότερες ἰδιωτικῆς βιβλιοθήκες χειρογράφων πού μετὰ τόν θάνατό του διασκορ-
πίσθηκαν σέ ἰδιωτικῆς καί δημόσιες βιβλιοθήκες, κυρίως καί ὡς συνήθως συμβαίνει,
τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ συγγρ. ἐνετόπισε ἑπτὰ χειρόγραφα: στό Trinity College, ἀρ. 932 τοῦ
ἔτους 1672, στό Brit. Mus. Addit. ἀρ. 10014 τοῦ 16ου αἰ. καί ἀρ. 18190 τοῦ 16ου/17ου
αἰ., στό Paris Suppl. gr. ἀρ. 1380 τοῦ 16ου αἰ., στή Μονή Σινᾶ ἀρ. 1769 <547> 1821
τοῦ 18ου αἰ., στή συλλογή Helen Greeley ἁ.ἁ. (cod. McKell) τοῦ 16ου αἰ. καί στή Μη-
τρόπολιν Κῶ ἀρ. 2 τοῦ 17ου/18ου αἰ. Ἀπό τά γνωστά, ἀλλά μὴ ἐντοπισθέντα, ἀνή-
κοντα στή συλλογή Καρατζᾶ, ὁ κ. Γ.Κ.Π. ἀναφέρει τέσσερα: τό Εὐαγγέλιον «Καρα-
θεοδωρῇ» τοῦ 10ου αἰ., τόν Κώδικα «Μανουήλ Φιλῆ» (Μαυροκορδάτου) τοῦ 18ου
αἰ., τόν Κώδικα «Γεδεών» (χρονογραφικός) καί τόν «Βρυέννιο» τοῦ Καρατζᾶ. Στούς
παρατιθέμενους πίνακες ὁ συγγρ. βοηθεῖ τόν ἀναγνώστη νά πληροφορηθῇ τά περιεχό-
μενα τῶν δύο κωδίκων τοῦ Brit. Mus., ἀριθμ. 10014 καί 18190.

Ἡ δευτέρα μελέτη εἶναι τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Γ.Κ.Π. καί ἀναφέρεται σέ δύο χειρό-
γραφα τῆς Εἰκοσιφοινίσσης τοῦ Παγγαίου - Χειρόγραφα Μετοχίου τοῦ Παναγίου
Τάφου καί τοῦ βιβλιοεμπορίου Sam Fogg τοῦ Λονδίνου· πρόκειται, γιά τό πρῶτον χφ.
ἀρ. 795 μέ γραφέα τόν Κοσμᾶ Μακαιδῶνα καί μουσικό (1676) πού ἐγράφη γιά λογα-
ριασμό τοῦ Κοινοτιοῦ παπᾶ-Ἀβερκίου ἀπό τόν ὅποιο τόν ἀγόρασε ὁ προηγούμε-
νος τῆς μονῆς Ἀντώνιος Χατζῆς ἀπό τό Δοξάτο Δράμας. Ὁ συγγρ. συζητεῖ μάλιστα τό
ἐνδεχόμενο ὁ Κοσμᾶς Μακαιδῶν νά εἶναι ὁ γραφεύς 29 κωδίκων, κυρίως μουσικῶν,
ταυτιζόμενος στήν περίπτωσιν αὐτή μέ τόν Κοσμᾶ, δομέστικον τῶν Ἱερῶν, πού μεταξὺ
τῶν ἐτῶν 1674-1692 ἀντέγραφε τοὺς παραπάνω κώδικες. Ὁ κ. Γ.Κ.Π. περιγράφει τό
χειρόγραφο τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου καθὼς καί αὐτό τοῦ Sam Fogg
τοῦ Λονδίνου, τό ὅποιο, κατά τόν συγγρ. προέρχεται ἀπό τήν Εἰκοσιφοινίτισσα καί ἐκλάπη
ἀπό τοὺς Βουλγάρους τόν Μάρτιον τοῦ 1917, πέρασε στήν κατοχή τοῦ ἐπιστήμονος
ἀπατεῶνος Vladimir Sish καί προφανῶς, ἀφοῦ πωλήθηκε σέ ἄγνωστο, κατέληξε στό πα-
λαιοβιβλιοπωλεῖο Sam Fogg· μέ βάση τήν περιγραφή τοῦ χφ., ὅπως αὐτή καταχωρεῖται
στόν κατάλογο τοῦ Sam Fogg, τό χφ. εἶναι περγαμηνό, χρονολογεῖται μεταξύ 1100;-
130 αἰ., γραφεύς του ὁ Ἐφραίμ καί περιέχει συναξάρια ἁγίων τῶν ἐξὶ πρώτων μηνῶν
τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους.

Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τῆς καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀγγελικῆς Σκαρβέλη-Νικολοπούλου, *Ὁ κωδικογράφος Γαλακτίων ὁ ἐξ Ἀναβρύτης καὶ ὁ ὑπ' αὐρ. 586 Κώδικας Πετροπόλεως* (Petropol. gr. αὐρ. 586), στήν ὁποία ἡ κ. Ἀ.Σ.-Ν. παρακολουθεῖ τόν Γαλακτίωνα διετέλεσε μαθητῆς τοῦ λογίου ἐπισκόπου Εὐρυσθένης (Βρεσθένης) Παρθενίου, τῆ σειρά αὐτογράφων κωδίκων του γραφέντων μεταξύ τῶν ἐτῶν 1666-1690, τὴν μονή τῆς μετανοίας του πού ἦταν οἱ ἅγιοι Τεσσαράκοντα στὰ Θεωρηνά τῆς Λακεδαίμονος. Ἀπὸ τὰ χειρόγρατά του ἡ κ. Ἀ.Σ.-Ν. παρουσιάζει τόν Petropol. gr. 586 πού παραδίδει 57 ὁμιλίες ἀπὸ τὸ Κυριακοδρόμιο Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ ἐγράφη τὸ 1672, θεωρούμενο μάλιστα ἀπὸ τὰ πληρέστερα μέ ὁμιλίες τοῦ Μαξίμου. Ἐξετάζει μάλιστα ποῖο ὑπῆρξε τὸ πρότυπο τοῦ Γαλακτίωνος καὶ φαίνεται νὰ κλίνει στήν ἀποψη ὅτι ἦταν ὁ Κώδικας 31 [11] τῆς μονῆς Θεραπνῶν γραμμένος ἀπὸ τόν διδάσκαλό του Παρθένιο, ἐπίσκοπο Εὐρυσθένης καὶ τὸ ὁποῖο παραδίδει μόνον 38 διδασκῆς τοῦ Μαξίμου, ἐνῶ τίς ὑπόλοιπες 19 (ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν 57) φαίνεται ὅτι ἀντέγραψε ἀπὸ τόν κώδικα Θεραπνῶν αὐρ. 16 [9] πού ὁ ἴδιος, ὁ Γαλακτίων, εἶχε γράψει τὸ 1669. Καί εἶναι πολὺ ἐλκυστικὴ ἡ ὑπόθεση τῆς κ. Ἀ.Σ.-Ν. ὅτι ὁ Γαλακτίων ἐγραψε τόν Petropol. gr. 586 γιὰ προσωπικὴ του χρῆση γιὰ νὰ ἔχει ἔτοι ἓνα καλὸ βοήθημα γιὰ τὴν διακονία τοῦ κηρύγματος, μέ τὴν ὁποία, ὡς πρωτοσύγκελος, ἦταν ἴσως ἐπιφοροτιμένος.

Στὴ συνέχεια ὁ ὑπογραφόμενος σὲ συνεργασία μέ τὴν κ. Σουλτάνα Λάμπρου, δρ. Θ. τοῦ Α.Π.Θ. παρουσιάζουμε τίς μελέτες τοῦ *Boris Fonkic* γιὰ αὐτόγραφα τοῦ Ἰωάννη Καρυοφύλλη καὶ τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη, ὅπως αὐτές ἀντλοῦνται ἀπὸ τὸ ἔργο του «Ἑλληνικά χειρόγραφα σὲ εὐρωπαϊκὲς συλλογές», ἐκδ. Nidrik, Μόσχα 1999 (στὰ ρωσικά). Ὁ κ. Β.Φ. ἐνετόπισε 16 αὐτόγραφα τοῦ Καρυοφύλλη, κυρίως πατριαρχικά γράμματα, γραμμένα ἀπὸ τόν Καρυοφύλλη μέ τὴν ιδιότητα τοῦ χαρτοφύλακος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καλύπτοντα τὴν περίοδο 1638-1665, καθὼς καὶ τίς Ἐφημερίδες του καὶ σχόλια του στὰ *Φυσικά* τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὰ νέα αὐτόγραφα τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη εὐρέθησαν στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Κρατικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρκοβο στὴν Οὐκρανία, τὰ ὑπ' αὐρ. 84, 137, 143, 144, μέ σπουδαιότερο ἐξ αὐτῶν τὸ ὑπ' αὐρ. 84, πού εἶναι, κατὰ τὸν κ. Β.Φ., μαθητικὸ τετράδιο τοῦ Βούλγαρη καὶ μάλιστα κατὰ τὴν περίοδο πού σπούδαζε ρητορικὴ τοῦ Ἀφθονίου, ἀφοῦ ἄλλωστε τὰ Προγυμνάσματα Ἀφθονίου-σοφιστοῦ, *Ἐκθεσις περὶ ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέως, Περί περιόδου καὶ Σύνοψις εἰς τὴν ποιητικὴν μέθοδον τοῦ ἱερομονάχου Χριστοφόρου Ἐμποροκομίτου* παραδίδονται στὸ 84 χφ. Τὸ χφ. 37 εἶναι μία πραγματεία θεολογικὴ σὲ τέσσερα βιβλία, στὰ ὑπ' ἀριθ. 143-144 παραδίδεται ἡ *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* τοῦ Μελετίου Μήτρου. Σημαντικὴ ἀπὸ κάθε ἀποψη εἶναι ἡ ἀνακάλυψη τοῦ χφ. Da 54 τῆς Δρέσδης, ὅπου παραδίδονται νέα ἀγνωστα ἔργα τοῦ Βούλγαρη: ἡ *Ἐκθεσις τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου* ἥτοι τῆς λεγομένης *Μικρᾶς Ταταρίας* (ὅπου ὁ Βούλγαρης καταγράφει, μέ βάση ἑλληνικὲς πηγές, τὴν ἱστορία τῆς Κριμαίας), *Ἱστορικὲς ἀναζητήσεις γιὰ τὰ χρόνια τῆς βάπτισης τῆς μεγάλης ρωσίδας βασίλισσας Ὑόλγας*, Πετρούπολις 1792 καὶ ἡ *ἱστορία τῆς χώρας* (Κριμαίας προφανῶς) *μετὰ τῆ συνθήκης τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζή*. Ἡ σημασία τῶν αὐτογράφων τοῦ Βούλγαρη εἶναι αὐτονόητη, ἰδιαίτερος τοῦ χφ. Da 5 τῆς Δρέσδης πού παραδίδει νέα ἀγνωστα ἔργα του.

Ὁ ἐπίκ. καθηγ. τοῦ Δ.Π.Θ. κ. Ἐμμ. Γ. Βαρβούνης ἀσχολεῖται στὸ μελέτημα πού ἀκολουθεῖ μέ τὴ *Βιβλιοθήκη τῆς Ἱ. Μονῆς Προφῆτου Ἠλίου τῆς Σάμου* καὶ καταγράφει 37 τίτλους βιβλίων μέ τίς ἐνθυμήσεις, ὅπου ἀσφαλῶς ὑπάρχουν ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἡ προσφώνηση τοῦ σχολάρχου Πυθαγόρα Σίδερη σὲ μαθητικὴ παράσταση

της Ήλεκτρας, τόν Φεβρουάριο τοῦ 1885 στό Καρόλβασι.

Ὁ καθηγ. κ. Γ. Κ. Παπάζογλου ἐπανερχεται, στή συνέχεια, μέ ἕνα ἀγαπημένο θέμα του: τόν *Σεραφεῖμ Τζερεβνό, τόν Θάσιο καί τά νέα ἀγνωστα χειρόγρατά του*. Ὁ Σεραφεῖμ τό 1695 εὐρέθη ἀπό τή Μονή της μετανοίας του, τή Μονή Διονυσίου τοῦ Ἀθωνος, στήν Κ/Πολη, ὅπου σπουδάζει στήν Πατριαρχική Ἀκαδημία καί ἀμέσως μετά μετέβη στό Βουκουρέστι, περί τό 1698/9, ὅπου παρηνολοῦθησε τά μαθήματα τοῦ Σεβαστοῦ Κυμνινήτη στήν Αἰθνητική Ἀκαδημία τῆς βλαχικῆς πρωτεύουσας. Ὁ κ. Γ.Κ.Π. σημειώνει μάλιστα τά μαθήματα πού παρηνολοῦθησε στά δύο αὐτά περιώνυμα σχολεῖα ὁ Σεραφεῖμ καί στή συνέχεια τά χφ. πού ἐνετόπισε, ὅπως αὐτό τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, πού χάθηκε στήν πυρκαγιά τοῦ 1934, ἡ τὸ ἄλλο τῆς συλλογῆς Phillippis πού πέρασε στόν γνωστό οἶκο Sotheby's τοῦ Λονδίνου καί τελικῶς στή βιβλιοθήκη Albert Iou τῶν Βρυξελλῶν. Καί τά δύο αὐτά χφ. πάντως ἦταν μία περίοδο στήν κατοχή τοῦ Φαναριώτη λογίου, καί συλλέκτη χφ., Νικολάου Καρατζί. Τό αὐτό ἴσχει καί γιά τό χφ. τοῦ British Museum 8234 τοῦ ἐπισκόπου Νύσσης Μητροφάνους τοῦ Θασίου, τό Berol. gr. 313 τοῦ Σεραφεῖμ, πιθανῶς τό χφ. 9 τοῦ καταλόγου Μηνωῖδη πού ἐπισκέφθη τή Μονή Διονυσίου τόν Ἰανουάριο τοῦ 1841, τό ὑπ' ἀρ. 795 τῆς Πάτμου, τό ὑπ' ἀρ. 333 τοῦ Διονυσίου.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐνότητα Σύμμεικτα καί βιβλιοκρισίες. Ἀρχικῶς ὁ κ. Κ. Γ. Παπάζογλου δημοσιεύει *Κατάλογο ἀρχαίου ὕλικου τοῦ ἐργαστηρίου Παλαιογραφίας* [τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καί Ἑθνολογίας τοῦ Δ.Π.Θ.] ἦτοι: χειρόγραφα, Ἐφημερίδες (Ἀστυρά, Νεολόγος, Τά Νέα, Πρόδοδος, Ταχυδρόμος, τῆς Κ/Πόλεως), Ἀρχαῖο Ὑλικό σέ ἀντίγραφα (μικροταινίες) χειρογράφων, Ἐφημερίδες καί περιοδικά (Ἀθηνά, Αἰών, Ἑλπίς, Ἐφημερίς Ἀθηνῶν, Ἡ Ἀλήθεια, Κλειώ, Ε.Φ.Σ.Κ., Isvestija τοῦ Ρωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Κ/Πόλεως) στή συνέχεια ὁ κ. Γ.Κ.Π. ἀσχολεῖται μέ τόν *Λαυρέντιο Μαρῖνο-ἡγούμενο τῆς Μονῆς Δουσίκου καί ἀκολουθῶς μέ Ἐνα κρυπτογράφημα σέ νεώτερη ἐπιγραφή τοῦ Πραβίου-Ἐλευθερουπόλεως τοῦ Παγγαίου*, πού ἀφορᾷ σέ μία ἐπιγραφή τοῦ σχολείου τοῦ Πραβίου πού δημοσίευσε ὁ κ. Χ. Μπακιρτζής καί γιά τήν ὁποία ὁ κ. Γ.Κ.Π. προτείνει μία νέα ἀνάγνωση.

Στίς παρουσιάσεις βιβλίων-βιβλιοκρισίες ὁ κ. Γ.Κ.Π. βιβλιοκρίνει σέ πολυσέλιδη κριτική τά βιβλία τοῦ Κ. Χ. Χατζόπουλου, *Ἑλληνικά σχολεῖα στήν περίοδο τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας (1453-1821)*, Θεσσαλονίκη 1991, τοῦ Π. Γ. Νικολόπουλου, *Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (: περί τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων μετάφρασις εἰς τήν κυπριακήν διάλεκτον*, Λευκωσία 2000, τοῦ ἰδίου *Βιβλιογραφική ἐπιστάσις τῶν ἐκδόσεων Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*, ἀνάτυπο, Ἀθήνα 2000, τοῦ Σπ. Καρύδη, Θεοδώρου Βραναινίτη δημοσίου νοταρίου πόλεως καί νήσου Κερκύρας οἱ σωζόμενες πράξεις (1479-1516), Ἀθήνα 2001, τῆς Πηνελόπης Στάθης, *Χρυσάνθος Νοταρᾶς Πατριάρχης Γεροσολύμων - Πρόδρομος τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ*, Ἀθήνα 1999, Ἡ Ἑλληνική Γραφή κατά τοῖς 15ο καί 16ο αἰῶνες, Πρακτικά Διεθνoῦς Συμποσίου, Ἀθήνα 2000. Ὁ κ. Ἐμμ. Βαρβούνης παρουσιάζει ἀκολουθῶς τά βιβλία: Μ. Ι. Μανούσασκα - Βάλτερ Πούχνερ, *Ἀνέκδοτα στιχοιργήματα τοῦ θρησκευτικοῦ θεατροῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνα*, Ἐργα τῶν ὀρθοδόξων Χίων κληρικῶν Μιχ. Βεστάρχη, Γρηγ. Κονταράτου, Γαβρ. Προσπονά, Ἀθήνα 2000, Valeria Fol - Rouja Neikova, *Fire and Music*, Sofia 2000. Τό περιοδικό καταλείεται μέ τίς περιλήψεις τῶν μελετῶν στήν ἀγγλική καί τόν πίνακα περιεχομένων.

Συνοπτικῶς τό νέο αὐτό περιοδικό, μέ διευθυντή τόν καλό συνάδελφο κ. Γ. Κ. Παπάζογλου, συνιστά μία λαμπρή προσπάθεια προβολῆς τῆς ἐπιστήμης τῆς παλαιογραφίας καί τῆς κωδικολογίας καί εἶναι ἴσως τό μοναδικό στή χώρα μας μέ τό συγκεκριμένο ἐξειδικευμένο περιεχόμενο. Εὐχῆς ἐργο ἡ προσπάθεια αὕτη τοῦ κ. Γ.Κ.Π. νά

ἐνισχυθεῖ καί μέ ἄλλους συνεργάτες, παλαιούς καί νέους παλαιογράφους καί μελετητές χειρογράφων, πού θά δημοσιεύουν στό εἰδικό αὐτό περιοδικό, τό *Ἀπό-φωνή*, τά ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τους.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Δημήτριος Ἀγγ. Παπάζης, *Ὁ Μητροπολίτης Ἀθανάσιος Μεγακλῆς (1848-1909)*, Θεσσαλονίκη 2001, σσ. 335.

Πρόσωπα καί γεγονότα συνδεδεμένα μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τή Μακεδονία ἀπετέλεσαν τά τελευταῖα χρόνια ἀντικείμενο μελέτης ἀπό τοὺς ἐρευνητές καί ἀνέδειξαν τό ἐνδιαφέρον του πρῶτου γιά τή Μακεδονία καί ἰδιαίτερος σέ κρίσιμες στιγμές γιά τήν τύχη της. Ὑπενθυμίζουμε τά συνέδρια γιά τόν Ἰωακείμ τόν Γ' τόν Μεγαλοπρεπῆ, τόν μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γεννάδιο Ἀλεξιάδη, πού ὁργανώθηκαν ἀπό τόν Δῆμο Θεσσαλονίκης, τό Τμήμα Ποιμαντικής καί Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ., τό Ἰδρυμα Ἐθνικοῦ καί Θρησκευτικοῦ Προβληματισμοῦ καί τήν Ἱ. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Ἔτσι, εἶναι καλοδεχούμενη κάθε μελέτη ἀναφερόμενη σέ συναφῆ θέματα, ἰδίως μάλιστα ὅταν αὐτή βασίζεται σέ πρωτογενές ὕλικό, πού δίδει πληρέστερη τήν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς, συνδεδεμένη, ἐνίοτε, καί μέ ἐπικαίρια θέματα. Τέτοιο χαρακτήρα ἔχει ἡ λαμπρή μελέτη τοῦ νέου ἐρευνητῆ κ. Δ. Ἀ. Παπάζη πού ἀσχολεῖται μέ τόν βίο καί τό ἔργο τοῦ μητροπολίτου Σισανίου καί Σιατίστης Ἀθανασίου Μεγακλῆ (1848-1909), ὁ ὁποῖος διεποίμανε τήν ἐν λόγῳ μητρόπολη τῇ δεκαετίᾳ 1882-1893, γιά νά μεταθεθεῖ ἔπειτα στήν κρίσιμη γιά τήν ἐποχὴ μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1893-1903), καί νά κλείσει μαζί μέ τήν ἐκκλησιαστική σταδιοδρομία του καί τόν σύντομο, σχετικῶς, βίο του ὡς Γέρον Κυζίκου (1903-1909). Ὁ συγγρ. στά πέντε κεφάλαια τοῦ βιβλίου του, τό ὁποῖο, σημειωτέον, εἶναι ἡ διδακτορική διατριβή του στό Τμήμα Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ. ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀπ. Γλαβίνα, παρακολουθεῖ καταλεπτῶς τήν πορεία τοῦ Ἀθανασίου Μεγακλῆ· ἀπαιτεῖ κυριολεκτικῶς νά μὴν τοῦ διαφύγει ἡ παραμικρὴ λεπτομέρεια, ἡ ὁποία κουράζει τόν ἀναγνώστη ἀλλ' εἰς τόν ἴδιο καιρὸ εἶναι καί χρήσιμη στόν ἐρευνητὴ πού ἐνδιαφέρεται καί πολλές φορές, ἀξιοποιεῖ αὐτές τίς ἡσσονος σημασίας λεπτομέρειες.

Στό πρῶτο κεφάλαιο ὁ κ. Δ. Παπάζης ἀσχολεῖται μέ τήν καταγωγή καί τίς σπουδές τοῦ Μεγακλῆ: γέννηση στήν Ἀδριανούπολη τό 1848, σπουδές στό λαμπρὸ Γυμνάσιό της, συνέχιση τους στήν Ἱ. Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, χειροτονία του σέ κληρικὸ, οἱ συνταξιώτες του, ἡ ἐφεσὴ του στὴ βυζαντινὴ μουσική καί στό κήρυγμα, ἡ ἐπιλογή του ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο γιά τόν βαθμὸ τοῦ ἱεροδικόνου, ἡ προαγωγή του σέ ὑπογραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ θητεία του ὡς γραμματέως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀλλὰ καί αὐτὴ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ τῆς Συνόδου (1876), ἡ ἐξαρχικὴ ἀποστολὴ του στήν Κρήτη, οἱ ὑποψηφιότητές του στὴ μητρόπολη Θεσσαλονίκης (1878), ἡ προαγωγή του ὡς Μ. Πρωτοσυγγέλλου ἀπὸ τόν Πατριάρχη Ἰωακείμ Γ', ὁ χειρισμὸς τοῦ ζητήματος τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως πού προκλήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἐξαρχικοὺς στήν πατρίδα του καί σέ βάρος τοῦ μητροπολίτου Διονυσίου (1879) εἶναι ἀπὸ τά θέματα πού ἀπασχολοῦν τόν κ. Δ. Παπάζη. Ἡ μελέτη τους, ὡς ἐλέγχθη, εἶναι λεπτομερὴς καί ἡ ἀξιοποίηση τοῦ ἀρχεαποκτῶ ὕλικου ἐπιτυχής. Ὁ συγγρ. παραθέτει καθετὴ πού ἀφορᾷ στήν παρουσία τοῦ Ἀθανασίου Μεγακλῆ στήν πατριαρχικὴ αὐλὴ, τά ποιμαντικά καί οἰκονομικά ζητήματα, τήν ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία καί τήν τήρηση τοῦ